

20. Павлів В. Автономія для Галичини [Електронний ресурс] / В. Павлів. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua>.
21. Кучма Л. Україна – не Росія / Л. Кучма. – М. : Время, 2004. – С. 50.
22. Мороз В. За цілісність України / В. Мороз, Б. Вівчар // Галичина. – 2004. – 30 листоп. – С. 1–2; Галичина. – 2004. – 2 груд. – С. 2.
23. Грицак Я. Життя, смерть та інші неприємності / Ярослав Грицак. – К. : Грані-Т, 2008. – С. 70.
24. Юхновський І. Відповідальний за пам'ять / Ігор Юхновський // Український тиждень. – 2008. – 4–10 лип. – С. 14–19.
25. Кабмін образувал оргкомитет по увековеченню пам'яті діячів УНР и ЗУНР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://podrobnosti.ua/society/2005/07/25/229557.html>. Сайт відвідано 02.02. 2014 р.
26. Венгринюк Л. Я. Громадські організації у сфері політики пам'яті: (регіональний вимір Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей) /Л. Я. Венгринюк // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. – 2013. – № 3 (23). – С. 68.
27. П'єцух М. Галицькі лицарі / М. П'єцух // Новинар. – 2008. – 7–13 берез. – С. 21.
28. Прохасько Т. Побут революції / Т. Прохасько // Галицький кореспондент. – 2008. – 30 жовт. – С. 20.
29. Там само.
30. Мартинов А. Ю. Історичні знання в умовах глобалізації / А. Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 187.

В статтє исследуются особенности празднования памятных дат ЗУНР в независимой Украине. Автор утверждает, что чествование политиками и общественностью годовщин ЗУНР было вызвано желанием использовать это консолидационное событие украинской истории для формирования соборной украинской нации.

Ключевые слова: ЗУНР, объединение, национальная история, консолидация, историческая общность, соборность, независимая Украина, историческая память.

This paper investigates the features of the WUPR anniversaries celebrating in the independent Ukraine. The author argues that honouring by the politicians and the public of the WUPR memorable dates was motivated by the desire to use the consolidation event of the Ukrainian history to form the unified Ukrainian nation.

Keywords: WUPR, union, national history, consolidation, historic community, unity, independent Ukraine, the historical memory.

УДК 94(477): 327

Микола АПАЛЬКОВ

ВНЕСОК ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ У СВЯТКУВАННЯ 72-ї РІЧНИЦІ ПРОГОЛОШЕННЯ ЗУНР

*Земний уклін Вам, хто відстояв свій вік,
свій дім, свій чесний хліб...
Хто у страшний порі зберіг для нас дзвінки Карпати
і мову голубу зберіг...*

*Із напису на могилі Січового стрільця,
похованого на горі Ключ (Сколівський р-н, Львівська обл.)*

Розглянуто заходи святкування 72-ї річниці проголошення Західно-Української Народної Республіки у Львівській області (1990 р.). Особливу увагу звернуто на заходи, організовані Львівською обласною радою першого демократичного скликання, серед яких – мітинги, урочисті вечори, маніфестації, панахиди. Визначено організаторів заходів, особливості їхнього проведення та найактивніших учасників, вплив на формування громадської думки щодо необхідності популяризації національних здобутків серед широкого кола громадянства. Актуалізовано проблему формування національної пам'яті українців.

Ключові слова: ЗУНР, Львівська обласна рада, мітинг, панахида, урочистий вечір.

Після проведення виборів до Верховної Ради УРСР і місцевих органів влади в березні 1990 р. у західноукраїнських областях із новою силою розгорнувся національно-культурний і політичний рух, основне вістря якого спрямовувалося на здобуття суверенітету української держави. У цьому контексті важливе значення національно-демократичні сили відводили актуалізації в історичній пам'яті подій минулого, які свідчили про тривалі державотворчі традиції українців. Серед них – проголошення 1 листопада 1918 р. Західно-Української Народної Республіки.

Основна мета розвідки – охарактеризувати перебіг святкування національно-свідомими мешканцями краю 72-річчя проголошення ЗУНР у контексті суспільно-культурних процесів. Суспільно-політичні події, що розгорталися в західноукраїнських областях на зламі 1980–1990-х рр., викликають широке зацікавлення науковців (О.Гарань, В.Литвин, С.Кобута, О.Муравський, В.Чура та ін.) і публіцистів, однак це не привело до появи спеціальної розвідки, яка б присвячувалася особливостям святкування 72-ї річниці проголошення ЗУНР у Львівській області. Джерельну основу статті становлять спогади відомих громадсько-політичних діячів, матеріали тогочасної преси, ухвали Львівської обласної ради першого демократичного скликання, що дозволяють реконструювати досліджувані в розвідці події.

Сприятливий ґрунт для святкування 72-ї річниці ЗУНР був підготовлений Львівської обласною радою задовго до самої події. Ще 28 квітня 1990 р. прийнято ухвалу “Про проголошення української національної символіки та національного гімну офіційно прийнятими на території Львівської області”, яка передбачала на території Львівської області поряд з прапором Української РСР і гербом Української РСР вважати офіційно прийнятою національною символікою синьо-жовтий прапор як національний прапор. Тризуб – як український національний герб, а також гімн “Ще не вмерла Україна” – як український національний гімн¹. Тоді ж прийнято ухвалу “Про український національний прапор”².

Прийнята ухвала “Про святкування національних та основних релігійних свят на території Львівської області” пропонувала львів'янам святкувати з наданням статусу неробочих: Різдво Христове (7, 8, 9 січня); День незалежності й соборності України (22 січня); Великдень (крім неділі – понеділок і вівторок); День державності на українських землях (1 листопада). Без надання статусу неробочих днів: Шевченківські свята (9, 10 березня); День милосердя (19 грудня). Дні пам'яті й скорботи: річниця чорнобильської катастрофи – 26 квітня; всесвітній день пам'яті про голодомор – 4 листопада³. Спроби Компартії внести розкол у табір національно-демократичних сил і завадити національному піднесенню були, здебільшого, безрезультатні⁴.

Особливе значення депутати Львівської обласної ради надали святкуванню чергової річниці проголошення ЗУНР. Підтримуючи процес національного та культурного відродження, зважаючи на “численні побажання трудящих”, виконуючи Ухвалу Львівської обласної ради “Про святкування національних та релігійних свят на Львівщині”, Президія Львівської обласної ради ухвалила: 1. 1 листопада вважати неробочим днем як День державності на західноукраїнських землях; 2. З метою кращої організації виробництва оголосити 2 листопада неробочим днем; 3. З метою збереження балансу робочого часу в листопаді перенести робочі дні на 7 і 8 листопада; 4. Керівникам підприємств, установ, організацій привести графік роботи відповідно до цієї ухвали⁵.

Напередодні 72-річчя від дня утворення ЗУНР в області був утворений Оргкомітет з відзначення цієї пам'ятної для українців події, який очолив заступник голови Львівської обласної ради І.Гель. Під його керівництвом розроблено комплекс заходів, спрямованих на увічнення пам'яті про стрільців УГА та вперше на державному рівні запропоновано урочисто відзначити проголошення державності на західноукраїнських землях у 1918 р.

З-поміж численних заходів, які відбувалися 31 жовтня – 1 листопада 1990 р., виділимо чотири найважливіші:

1. Мітинг національно-демократичних сил на горі Ключ (Сколівський район Львівської області).
2. Урочистий вечір, присвячений 72-й річниці проголошення ЗУНР (Львівський театр опери і балету ім. І.Франка).

3. Урочиста маніфестація (центральна частина м. Львів).

4. Панахиди на могилах воїнів УГА (Личаківський цвинтар, Янівське кладовище тощо).

28 жовтня 1990 р. на горі Ключ (на межі Львівської й Івано-Франківської областей), де в 1914 р. відбулася одна з перших сутичок Січових стрільців із російською армією, на мітингу започатковано святкування 72-ї річниці від дня утворення ЗУНР. У заході взяли участь відомі громадсько-політичні діячі, народні депутати СРСР й УРСР, зокрема, депутат Львівської обласної ради В.Кривдик, народний депутат України Я.Кендзьор, багаторічний в'язень В.Голубинський, голова Сколівської районної ради В.Щур та ін. Виступаючи відзначили важливість проголошення ЗУНР для українського народу, наголосили на спадкоємності поколінь у боротьбі за державність і незалежність України⁶.

Біля могили стрільців священники УГКЦ, УАПЦ відправили службу Божу й панахиду. Надвечір хорова капела "Синьогора" (с. Верхнє Синьовидне, Сколівський район, Львівська обл.) виконала стрілецькі пісні – "Боже Великий Єдиний", "Коли ми вмирили", "Не пора, не пора!", "Червона калина" та інші, що викликало схвальні відгуки очевидців⁷. Тоді ж запалено ватру, вогонь якої учасники заходу привезли до Львова, на клумбу, де планувалося спорудити пам'ятник Тарасові Шевченку⁸.

На значно вищому рівні святкування продовжилися 31 жовтня. Звіт про проведені заходи 3 листопада 1991 р. на своїх сторінках оприлюднив часопис "За вільну Україну" (друкований орган Львівської обласної ради). У статті "Нам усміхається доля" повідомлено, що у Львівському театрі опери і балету ім. І.Франка за участю відомих громадсько-політичних діячів, широкого кола громадськості відбувся урочистий вечір, присвячений 72-й річниці проголошення ЗУНР. Вечір пам'яті розпочався з молитви "Отче наш", після чого до зали внесли два синьо-жовті стяги (один 1914 р. – періоду створення перших дивізій Січових стрільців і другий – стяг 1918 р., посвячений митрополитом Андреем Шептицьким)⁹.

Відкрив урочистий вечір голова Львівської обласної ради першого демократичного скликання В.Чорновіл, який виголосив промову з нагоди пам'ятної дати. "Це справді знаменно, що сьогодні ми відзначаємо це свято уже як державне, – зазначив на початку виступу лідер національно-демократичних сил Львівщини. – В цьому великий знак перемін, в цьому найкраще свідоцтво того нового, що прийшло в життя нашого народу за минулий рік"¹⁰.

В.Чорновіл констатував, що "крізь призму замовчування і павутину брехливої псевдоісторії до нас пробилася правда про живучість і непорушність державної ідеї українського народу. Ця історія живе й сьогодні, живе в національних знаменах над Львовом, у тих демократичних перетвореннях, що відбуваються в Галичині, а вслід за Галичиною – в усій Україні"¹¹. Надалі, не вдаючись до історичної ретроспективи, виступаючий наголосив на значенні події для українського державотворення. "Самим фактом створення Західно-Української Народної Республіки наш народ довів свою державницьку суть, пояснив світу, що володіє політичним мисленням, заслуговує на власну державу та має невід'ємне право на неї", – констатував В.Чорновіл¹².

У виступі він не міг оминати увагою суспільно-політичну ситуацію, яка склалася в УРСР в останні роки. Голова Львівської обласної ради наголосив, що сьогодні "ми маємо державу тільки на папері"¹³. Він відзначив, що суверенітет, який проголосила УРСР 16 липня 1990 р., доволі умовний, адже "зайшла у глухий кут Верховна Рада, паралізована Рада Міністрів, страшний опір чинять консервативні сили, що згурпувалися під кривавим прапором КПУ..."¹⁴ Завершуючи, В.Чорновіл оптимістично відзначив: "Сьогодні наші прапори підносяться вже і над Харковом, і над Донбасом, Дніпропетровськом, сьогодні майорить наш прапор над столицею України містом Києвом і віковична воля нашого народу до свободи і політичної незалежності мусить втілитися у життя..."¹⁵

Після виступу голови Львівської обласної ради В.Чорновола учасники урочистого вечора привітали воїнів УГА – Т.Камельського, В.Ковалика, М.Партику, А.Іздрика, В.Марчишина, які зайняли місця в президії. Їм було вручено ювілейні керамічні пам'ятні медалі з написом "Українські Січові стрільці. 1918. Слава героям!"¹⁶

Бурхливі оплески, що лунали на адресу воїнів Української галицької армії, перервав виступ відомого українського історика Я.Дашкевича, який охарактеризував умови, у яких у 1918 р. була проголошена ЗУНР. Задаючи риторичне запитання: “Чому програли у Львові?”, Я.Дашкевич із сумом констатував: “Українці програли через свою гуманність... Коли польська військова організація почала у Львові повстання проти української влади, то перше, що вона зробила, відкрила ворота в’язниць і озброїла карних злочинців. І саме з ними, професійними грабіжниками і вбивцями, довелося вести бої українським воякам”¹⁷.

Історик констатував, що “і народ і уряд ЗУНР зробили все можливе в тогочасних умовах. А героїзм справжній, великий героїзм Української Галицької Армії, що вперто шукала шляхів до незалежності свого народу то через Львів, то через Київ, проходила через чотирикутники смерті, її генералів розстрілювали в московській Луб’янці, а офіцери своїми іменами відкрили мартиролог Соловецьких островів – такий героїзм має мало паралелей у світовій історії”¹⁸.

З-поміж інших цікавих доповідей виділимо вітальне слово, виголошене доктором філософії О.Гринівим, співголовою товариства “Меморіал”, доктором технічних наук В.Гордієнком, стрільцем другої сотні другого корпусу Золочівської бригади А.Іздріком. Він, зокрема, виділив позитивні риси державотворення останніх років: “Нині ми переживаємо важкі часи, а одночасно часи радісні, щасливі, бо Україна воскресла”, – завершив виступ доповідач¹⁹. Закінчився вечір великим концертом.

Інша, не менш важлива, подія святкування 72-ї річниці від дня проголошення ЗУНР, відбулася 1 листопада 1990 р. біля колишнього Народного дому у Львові, де в 1918 р. було проголошено ЗУНР. Колони, що зібралися біля Львівського театру опери та балету ім. І.Франка, вирушили вранці центральними вулицями міста до Народного дому. На площі відбулося театралізоване дійство, яке відтворювало події 1 листопада 1918 р. Тоді ж зачитано текст звернення до українського народу, який підготувала УНРада. У виступі заступник голови Львівської обласної ради першого демократичного скликання І.Гель зауважив, що перед львів’янами “одну з героїчних сторінок славної історії боротьби нашого народу за свою незалежність – сторінку Листопадового повстання 1918 р.”²⁰

Із національним святом львів’ян також привітав Богдан Котик, який відкрив на фасаді Народного дому меморіальну дошку, приурочену черговій річниці утворення ЗУНР. Обряд освячення дошки здійснив митрополит Володимир Стернюк. Місцєблуститель у виступі привітав усіх, “хто прийшов, щоб піднести урочистість того дня”²¹. Він передав слово Патріарху УАПЦ Мстиславу, який звернувся до присутніх із палкою промовою: “У мене зараз нортують різні почування – і давні й теперішні, – зауважив Патріарх. – Як би не наша українська церква – і Православна і Греко-католицька, хтозна чи зберіг би наш народ національний дух. Нас хочуть роз’єднати, бо знають що ми велика духовна сила...”²²

Того ж дня на Личаківському цвинтарі та Янівському кладовищі відбулися велелюдні панахиди на могилах воїнів УГА, які завершилися пізно ввечері.

Таким чином, наприкінці жовтня – на початку листопада 1990 р. у Львівській області відбулися масштабні святкування 72-ї річниці проголошення ЗУНР. Уперше за багато років урочистості пройшли на високому рівні за участю депутатів Верховної Ради УРСР, Львівської обласної та міської рад, чиновників місцевих органів влади й громадськості регіону. Комплекс заходів був розроблений Оркомітетом, який очолив заступник голови Львівської обласної ради І.Гель. Незважаючи на перепони Компартії України, заплановані заходи були реалізовані та викликали захоплення в національно свідомій частини населення регіону.

1. Про проголошення української національної символіки та національного гімну офіційно прийнятими на території Львівської області: Ухвала Львівської обласної ради першого демократичного скликання (архів автора).
2. Про український національний прапор: Ухвала Львівської обласної ради першого демократичного скликання (архів автора).
3. Про святкування національних та основних релігійних свят на території Львівської області: Ухвала Львівської обласної ради першого демократичного скликання (архів автора).

4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 32, спр. 2764, арк. 2–9.
5. Про святкові дні: Ухвала Львівської обласної ради першого демократичного скликання (архів автора).
6. Савчак П. До серця кожного українця / П. Савчак // За вільну Україну. – 1990. – 1 листоп. – С. 1.
7. Там само.
8. Там само.
9. Нам усміхається доля // За вільну Україну. – 1990. – 3 листоп. – С. 1.
10. Там само.
11. Там само.
12. Муравський О. Західні землі України: шлях до незалежності / О. Муравський. – Львів, 2011. – С. 186.
13. Там само.
14. Нам усміхається доля // За вільну Україну. – 1990. – 3 листоп. – С. 1.
15. Там само.
16. Там само.
17. Там само.
18. Там само. – С.4.
19. Там само.
20. Сонце свободи встає на Заході // За вільну Україну. – 1990. – 4 листоп. – С. 4.
21. Там само.
22. Там само.

Рассмотрена программа празднования 72-й годовщины провозглашения Западно-Украинской Народной Республики во Львовской области (1990 г.). Особое внимание обращено на мероприятия, организованные Львовским областным советом первого демократического созыва, среди которых – митинги, торжественные вечера, манифестации, панихиды. Определены организаторы мероприятий, особенности их проведения и активные участники, влияние на формирование общественного мнения о необходимости популяризации национальных достижений среди широкого круга гражданства. Актуализировано проблему формирования национальной памяти украинского народа.

Ключевые слова: ЗУНР, Львовский областной совет, митинг, панихида, торжественный вечер.

We consider a program celebrating the 72-th anniversary of the ZUNR in Lviv region (1990). Particular attention is paid to the activities organized by Lviv Regional Council first calling from, among them – meetings, gala evenings, demonstrations, memorial services. Definitely event organizers, especially their conduct and active participants on the impact of public opinion on the need to promote the national achievements among a wide range of citizenship. Modified problem of formation of Ukrainian national memory.

Keywords: ZUNR, Lviv regional council meeting, funeral, solemn evening.